

بررسی نقش و تأثیر عوامل قانونی در فرآیند مبارزه با پولشویی در بخش بین الملل بانک ها (مطالعه موردی بانک ملت)

اکبر خدادادی^۱

چکیده

این مقاله به بررسی تأثیر قوانین و دستورالعمل های مبارزه با پولشویی به عنوان دو عامل اصلی شناسایی شده برای مبارزه با پولشویی در کشور بر میزان موفقیت آن در بخش بین الملل بانک ملت می پردازد. برای انجام این تحقیق ضمن مرور ادبیات موضوع و تجربیات جهانی مبارزه با پولشویی به سیر قانونگذاری در ایران با دیدی نقادانه اشاره شده است. پس از شناسایی عوامل با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی و با چرخش واریماکس و تعیین دو عامل مهم تأثیر گذار، برای سنجش تأثیر قوانین و دستورالعمل های موجود بر مبارزه با پولشویی، از دو فاکتور قوانین مبارزه با پولشویی و دستورالعمل های دقیق و شفاف در این زمینه استفاده شده و تأثیر آن بر مبارزه با پولشویی سنجیده شده است. با توجه به نتایج آزمون که ضمن تأیید هر دو فرضیه تحقیق نشان می دهد: "قوانین و دستورالعمل های مربوطه بر میزان موفقیت بانک ها در مبارزه با پولشویی تأثیر مستقیمی دارد" و "ارتباط معنی داری بین اجرای این قوانین و دستورالعمل ها بر کاهش اثرات مخرب این جرم بر جامعه وجود دارد"، به مدیران عالی بانک ها به ویژه بخش بین الملل (ارزی) پیشنهاد شده است، در تدوین دستورالعمل ها و قوانین آتی به جنبه های بین المللی این جرم توجه نموده و سازگاری بیش تری با قوانین بین المللی در این باره ایجاد شود. همچنین ضمن برگزاری دوره های آموزشی در زمینه مبارزه با پولشویی ضمن آگاهی بخشی به پرسنل بخش بین الملل از رویه های امتحان شده بین المللی برای احراز هویت^۲ (KYC) و شناسایی کامل مشتریان^۳ (CDD) استفاده نمایند، تا به سهم خود ضمن عمل به مسئولیت اجتماعی خود^۴ (CSR) به در امان ماندن اقتصاد و جامعه از اثرات مخرب جرم پولشویی کمک نمایند. هرچند این اقدامات در پاره ای از موارد در تضاد با منافع اقتصادی بانک ها به عنوان یک مؤسسه انتفاعی باشد.

واژگان کلیدی: مبارزه با پولشویی، بانکداری بین الملل، پول کثیف، تطهیر پول

۱- کارشناس ارشد مدیریت بازاریابی info@akbarkhodadadi.com

2. Know your customer
3. Customer due diligence
4. Corporate social responsibility

مقدمه

موضوع فساد^۱ که پولشویی و مقوله های مشابه آن مانند تقلب در چهارچوب آن مطرح می شود محصول پیوند اخلاق با اقتصاد است. بررسی های اقتصادی از آغاز تا کنون بر نقش اخلاق در تبیین و تنظیم نظریه های اقتصادی مهر تأیید زده اند. موضوع اقتصاد اخلاقی نیز مدتهاست که در ادبیات اقتصادی مطرح شده و تحقیقات متعددی پیرامون آن انجام شده است که البته برخی از متفکران اقتصادی نیز معتقداند تکامل علم اقتصاد پس از آدام اسمیت به عنوان بخشی از فلسفه اخلاقی بوده و ضرورتی ندارد که ادامه تکامل علم اقتصاد خارج از چنین نگرشی باشد و باید رد پای نظریه های اخلاقی را در نظریه های اقتصادی جستجو کرد. با توجه به اینکه پرداختن به صورت عمیق و بنیادین به این امر از موضوع این مقاله خارج است به طور کلی بیان می کنیم که پرداختن به رویکرد اخلاقی نقش مهمی در تحلیل ها و توصیه های مدیریتی اقتصاد دارد و کم تر اقتصاددانی است که بدون در نظر گرفتن توصیه های اخلاقی خاصی نظریه پردازی نماید (مک لین، جورج ۱۹۹۷). امروزه بحث جرایم سازمان یافته (ملی و فراملی) و لزوم توجه به آن ها وارد مرحله جدیدی شده است. به نحوی که سعی می شود به طرق گوناگون پیشگیری مؤثری از شکل گیری این اعمال مجرمانه به عمل آید و مبارزه ای قاطع با آن ها صورت گیرد. البته مدت زیادی است رهیافت مختار که همان جلوگیری از ورود درآمدهای نامشروع حاصل از جرم و جنایت در نظام پولی و بانکی کشورها است در دستور کار سیاست گذاران ملی و بین المللی قرار گرفته است که متأسفانه خود منجر به ظهور فرایند مجرمانه جدیدی به نام پولشویی شده و متصدیان امر را بر آن داشته تا با آن نیز مقابله کنند. با این حال، تحول شگرف نظام پولی و بانکی جهانی در اثر ظهور پول و بانکداری الکترونیک، به ویژه زمانی که شبکه های بانکی بین المللی و ارتباطات آن ها در نظر گرفته می شود قوانین و حوزه عمل تعقیب و مجازات آن ها محدود به مرزها و حوزه نفوذ قوانین و مقررات یک کشور نمی باشد. پولشویان آسان تر از گذشته مبادرت به استفاده از تکنیک ها و روش های نوین و ابداعی نموده و به تبع آن ایجاب می کند که در طرف مقابل نیز نظام های مبارزه با پولشویی از یک سو خود را مجهز به فن آوری ها و تکنیک های جدید نمایند و از سوی دیگر، بر کامل نمودن چهارچوب های قانونی بین المللی و ملی برای مسدود نمودن هر گونه راه نفوذ پولشویان بیش تر از پیش اهتمام ورزند. این تحولات، حوزه مقررات ضد پولشویی کنونی را با چالش جدیدی مواجه کرده و لزوم بازنگری گسترده ای با تدابیر و اقدامات را موجب شده است. از طرفی با توجه به استقرار کشور ایران در شاه راه آسیا

و اروپا و وجود مبادلات تجاری فراوان بین المللی که در جهان امروز، تمامی تراکنش های دریافت و پرداخت و جوه این مبادلات تجاری از کانال بانکی و با استفاده از فن آوری های جدید و روش های بانکداری بین الملل مانند گشایش اعتبارات اسنادی و سیستم سویفت انجام می شود لذا بیش تر از گذشته لزوم توجه به موضوع پولشویی و مبارزه با آن را نشان می دهد (خدادادی، ۱۳۸۵).

در سال های اخیر در کشورهای مختلف جهان و از سوی دولتمردان، مدیران اقتصادی و پژوهشگران به ویژه در کشورهایی که از ساختارهای قوی نظارتی بر تبادلات پولی و مالی برخوردارند توجه ویژه ای به خطرات ناشی از پولشویی که نظام های مالی را تهدید می کند شده است. این توجه ها به دلیل ماهیت آسان پنهان کاری در سطح بین المللی و استفاده از حاشیه های امنیتی ایجاد شده در اثر همپوشانی قوانین کشورها یا اخلاهای قانونی میان قوانین کشورهای مختلف بیش از سطح داخلی حایز اهمیت است. امروزه ضمن انجام مطالعات از سوی سازمان های دولتی و غیر دولتی در سراسر جهان موضوع مبارزه با پولشویی و ساختار و نظام مناسب با آن در بسترهای مختلف تجاری از جمله کسب و کار بانکی مورد توجه است. اما جای خالی این مطالعات در کشورمان به وضوح دیده می شود. با وجود تصویب قانون مبارزه با پولشویی و وجود سازمانی جهت تولی امور در کسب و کارهای مختلف بررسی چند و چون مبارزه مناسب و کارا و ارزیابی میزان کارایی و موفقیت ساختار متولی آن در ایران جهت توسعه و بهبود مستمر آن ها به صورت یک مسأله قابل طرح و بررسی است. لذا در این رساله با هدف ارایه راهکارهای مناسب و کلی جهت اثر بخش تر نمودن نظام مبارزه با پولشویی ایران، میزان اثربخشی نظام فعلی در سطح بین المللی با مطالعه موردی بانک ملت ارزیابی گردیده و نقاط قوت و ضعف آن شناسایی و بیان گردیده است (همتی، ۱۳۹۱).

پولشویی یک فعالیت غیرقانونی است که طی آن عواید و درآمدهای ناشی از فعالیت های غیرقانونی به نحوی ظاهری قانونی به خود بگیرد. به عبارت دیگر پول های کثیف ناشی از اعمال خلاف قانون به پول به ظاهر تمیز تبدیل گردیده به چرخه اقتصاد رسمی وارد می شود. پولشویی فعالیت مجرمانه در مقیاس بزرگ، گروهی، مستمر و درازمدت است که ممکن است از مرزهای جغرافیای کشور مفروض فراتر رود (رهبر و میرزاوند، ۱۳۸۷).

در اینجا این سؤال مطرح است که آیا حوزه شمول پولشویی محدود به حوزه های پولی می شود یا منظور از پول هر نوع دارایی با ارزش مانند طلا و جواهرات رانیز شامل می شود. با اینکه اصطلاح Money laundering به وضوح به واژه Money به معنی پول اشاره دارد و ترجمه این اصطلاح به فارسی نیز دقیقاً لفظ به به لفظ صورت گرفته است اما محتوای قانونی آن علاوه بر اینکه شامل پول به

معنی مطلق می گردد (پول رایج و ارزهای خارجی و پول الکترونیک و ... فارغ از اعتبار تقسیم بندی پول) شامل مطلق مال و دارایی می شود و دلیل آن خطاب قانون به جواهر فروشی ها، بورس، بیمه و بنگاه های معاملات املاک و غیره می باشد. لذا جدای از بحث لغوی و لفظی بهتر است مفهوم آن را همواره در نظر داشته باشیم و به صورت ذهنی معنی مطلق آن را در طول این پژوهش در نظر بگیریم. شاید تعبیر این اصطلاح در زبان عربی کامل ترین تعبیر باشد که به «غسیل الاموال» اشاره دارد و در آن مطلق مال مد نظر است. ثامر بن عبدالرحمن بن ابراهیم السالم در پایان نامه کارشناسی ارشد خود در دانشگاه عربی نایف با عنوان «مکافحه غسیل الاموال فی مؤسسات المالیه و غیر المالیه فی المملکه العربیه السعودیه - دراسه تطبیقیه» (مطالعه تطبیقی مبارزه با پولشویی در مؤسسه های مالی و غیر مالی در کشور عربستان سعودی) با اشاره به تعریف فرهنگ لغت معجم الوسیط واژه اموال را در اصطلاح غسیل الاموال جمع مال و به معنی هر آنچه که فرد یا جمعی از افراد در تملک خود می آورند عنوان نموده است که شامل زمین، ملک و حیوان و ... یا مجموعه ای از آن ها می شود (بن ابراهیم السالم، ۲۰۰۸).

مهم ترین گام بانک هادر مبارزه با پولشویی که می تواند به ایجاد اعتماد دو سویه و در نتیجه شکل گیری یک رابطه صحیح کاری بین بانک و مشتری شود موضوع شناسایی مشتری (KYC) است. کمیته نظارت بانکی موسوم به کمیته بال در این راستا اقدام به تهیه اسناد و ارایه رهنمودهایی کرده است که رعایت آن تا حد زیادی می تواند باعث بهبود عملکرد بانک هادر شناسایی مشتریان و در نتیجه داشتن گام مؤثر در مبارزه با پولشویی گردد (یاریان، ۱۳۹۱).

منظور از پولشویی در این تحقیق (تعریف عملیاتی) عبارت است از فعالیت های مجرمانه بانکی با استفاده از ارزهای خارجی یا استفاده از امکانات شعب ارزی یا اداره ها و واحدهای ستادی بخش بین الملل بانک که منجر به تغییر جهت سرمایه گذاری های بلند مدت به سوی سرمایه گذاری های کوتاه مدت پرخطر و پر بازده در بخش های تجاری می باشد که در نتیجه این امر صدمات جبران ناپذیری بر اقتصاد ایران وارد می نماید (خدادادی، ۲۰۱۳).

در این مقاله ابتدا ضمن بیان برخی مفاهیم بنیادی، تحقیقات مختلفی که در ارتباط با موضوع انجام گرفته، مورد بررسی قرار می گیرد و سپس جهت بیان روش اجرای پژوهش ابتدا فرضیه های تحقیق، تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق و سپس روش تحقیق شامل جامعه و نمونه آماری تحقیق، قلمرو مکانی و زمانی تحقیق، روش و ابزار گردآوری اطلاعات و روش های تجزیه و تحلیل اطلاعات و آزمون فرضیه ها بیان شده است و در نهایت مدل های تحقیق تشریح خواهد شد. در ادامه بحث جهت

تجزیه و تحلیل اطلاعات ضمن ارایه آمار توصیفی متغیرهای تحقیق، نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها مورد بحث قرار خواهد گرفت. در پایان با ارایه یافته‌های تحقیق به بررسی یافته‌ها و نتیجه‌گیری از آن‌ها پرداخته شده است که در قالب پیشنهاداتی ارایه می‌گردد.

پرهیز از حرام و حرام خواری از آموزه‌های پررنگی است که در اسلام بدان توجه ویژه‌ای شده است. تا آنجا که حرام خواری موجب نابودی همه دستاوردهای انسان دانسته می‌شود و ترک لقمه حرام نزد خداوند محبوب تر از خواندن هزار رکعت نماز است^۱ (صابری یزدی و دیگران ۱۳۸۵) و آنگاه دعای بنده مورد پذیرش الهی قرار می‌گیرد که لقمه حرام در درون او نباشد و آن که باشد دعا و نماز او پذیرفته نیست^۲ (بحار الانوار ج ۳ ص ۳۱۴). به حضرت موسی - علیه السلام - وحی شد: شش چیز در شش جا است و مردم جای دیگر طلب می‌کنند و هرگز نمی‌یابند: من آسایش را در بهشت قرار داده‌ام، و مردم در دنیا می‌جویند... مستجاب شدن دعا را در غذای حلال مقرر کرده‌ام، در سر و صدای جویند (نصایح، فصل ششم، ۲۵۳). از چنین آموزه‌هایی دانسته می‌شود که از دیدگاه اسلام مال حرام در خصوصی‌ترین بعد انسان یعنی راز و نیاز با خدا تأثیر بسیار دارد، چه برسد به جنبه‌های اجتماعی و حق الناسی که بیش از هر چیز مورد توجه و احترام شارع مقدس است. مبحث پولشویی در اسلام علاوه بر ریشه‌های قانونی موجود در شریعت اسلامی با پدیده پولشویی نیاز به بررسی و تئوری پردازی در بخش‌های مختلف مدیریت اسلامی دارد به عنوان مثال با توجه به تفاوت‌های عملیاتی اموری چون بانکداری اسلامی با سایر رویکردهای بانکداری لازم است قواعد و دستورالعمل‌های مبارزه با پولشویی به طور جداگانه برای بانکداری اسلامی تدوین و در جاهایی که بانکداری اسلامی حاکم است اجرایی گردد (سانوسی، ۲۰۰۸).

البته اسلام علاوه بر جنبه‌های اجتماعی که از سوی قانونگذار مورد اشاره قرار گرفته است، توصیه‌های فردی و معنوی نیز دارد که در زندگی خصوصی افراد نقش مؤثری دارد. نوع نگاه اسلام به عواید حاصل از فعل حرام، دولت اسلامی را کمک می‌کند که بهتر به مبارزه با پول شویی بپردازد. از این رو، تقویت نگرش صحیح به مال حرام و به تعبیر برخی حقوقدانان پول کثیف، موجب مبارزه جامع‌تری با پول شویی است. بنابراین یکی از بهترین راهکارهای مبارزه با پول شویی و حرام خواری برنامه‌های فرهنگی و مذهبی به ویژه در گلوگاه‌های ارتکاب جرم است. به عنوان مثال چنانچه حقیقت‌پلیدی و عظمت گناه حرام خواری برای کارمندان بانک‌ها روشن شده و در کنار آن نظارت و بازرسی صحیح تقویت شود، به یقین آمار ارتکاب پول شویی در میان ایشان از

۱- قال الصادق علیه السلام: ترک لقمه حرام أحبّ إلى الله تعالى من صلاة ألفی رکعة تطوع. الحكم الزاهرة

۲- قال النبی (ص): من أكل لقمه حرام لم تقبل له صلاة أربعين ليلة و لم تستجب له دعوة أربعين صباحاً و كل لحم بينه الحرام فالنار أولى

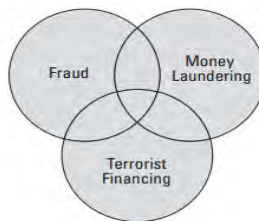
طریق همکاری با مرتکبین پول شویی کاهش خواهد داشت (فیاض، ۲۰۰۵).

FRML (تقلب و پولشویی) پدیده‌ای نو در ادبیات پولشویی

محیط تجاری در جهان امروز کمک می‌کند که مؤسسه‌های مالی سودآوری بهتری نسبت به گذشته داشته باشند. مؤسسه‌های مالی امروزه با چالش‌هایی جهت حفظ اعتماد و وفاداری مشتریان و کم کردن هزینه و بالا بردن کارایی مواجه‌اند و همه اینها بایستی به گونه‌ای تأمین شود که هم زمان با جرایم مالی پیچیده در حال رشد مبارزه شود و هزینه‌های جاری در حال افزایش مدیریت شود. بنابراین برای موفقیت، مؤسسه‌های مالی مدیریت متعادل ریسک و افزایش سودآوری و تأمین بهترین خدمت به مشتریان را هدف قرار می‌دهند (ورافین، ۲۰۱۲).

مؤسسه‌های مالی دریافته‌اند که رویکردی هماهنگ در جهت مبارزه با جرایم مالی می‌تواند به آن‌ها کمک کند تا به این اهداف برسند. در راستای این رویکرد هماهنگ، مؤسسه ورافین کانادا به عنوان یکی از مؤسسه‌های سرشناس امریکای شمالی فعال در زمینه تشخیص و مبارزه با تقلب و پولشویی برای اولین بار در اواخر سال ۲۰۱۲ اصطلاح FRML را بکار برد که به اختصار اشاره به تشخیص تقلب و پولشویی دارد. این اصطلاح که از ادغام واژه‌های Fraud به معنی جعل یا تقلب و Money Laundering به معنی پولشویی به وجود آمده است مفهومی جدید در ادبیات تحقیق می‌باشد که معادل فارسی ندارد و مادر این مقاله آن را «پولشویی توام با جعل» می‌نامیم. تقلب و پولشویی دو فرآیند پیچیده‌اند که وقتی کنار هم قرار می‌گیرند، فرآیند پیچیده‌تری را به وجود می‌آورند که کشف و مقابله با آن هم فرآیندهای پیچیده‌ای را می‌طلبد و هم نیازمند صرف وقت هزینه و مطالعات متعددی است که با توجه به جدید بودن موضوع در میان محققان کشورمان به طور اخص می‌توان گفت به آن پرداخته نشده است.

شکل الف: درهم آمیختگی کلاهبرداری، تروریسم مالی و پولشویی

(ورافین، ۲۰۱۲)

اهمیت موضوع زمانی بیش از پیش آشکار می شود که در جهان امروزی با توجه به حجم وسیع تراکنش های مالی امکان بررسی آن ها توسط عنصر انسانی تقریباً غیرممکن باشد از این رو نیاز به برنامه های نرم افزاری جهت تشخیص و مقابله با آن وجود دارد. هر چند تئوری هایی مانند تئوری هوشمند مبارزه با پولشویی (بینگفنگ و دیگران ۲۰۰۸) سعی دارند مبارزه ای هوشمند و با استفاده از دستگاه (رایانه) و با حداقل دخالت عنصر انسانی را سامان دهند لکن ما در این مقاله در خصوص عدم کارایی آن تئوری در موارد "پولشویی توأم با جعل" بحث و نقد نموده و بیان نموده ایم که به دلیل عدم توانایی رایانه و نرم افزار برای تشخیص مدارک معجول، نمی تواند در خصوص این پدیده مؤثر باشد. لذا از یک سو نیاز به نرم افزار جهت پردازش حجم وسیع داده ها و از سوی دیگر نیاز به عنصر انسان برای تشخیص هوشمندانه جعل ایجاب می کند که مدل هایی با ترکیب عنصر انسانی و رایانه به کار گرفته شود و طبیعی است که بر اساس آنچه در قسمت تئوری هوشمند مبارزه با پولشویی بیان نموده ایم نیاز به عنصر انسان بر سر هر کدام از مراحل تحلیل و بررسی در آن مدل مورد نیاز است. هر چند برای بررسی مواردی که در آن ها پولشویی به تنهایی مورد نظر است تعداد انسان های به کار گرفته شده می تواند کم تر باشد.

تئوری مبارزه هوشمند با پولشویی (INTELLIGENT THEORY OF AML)

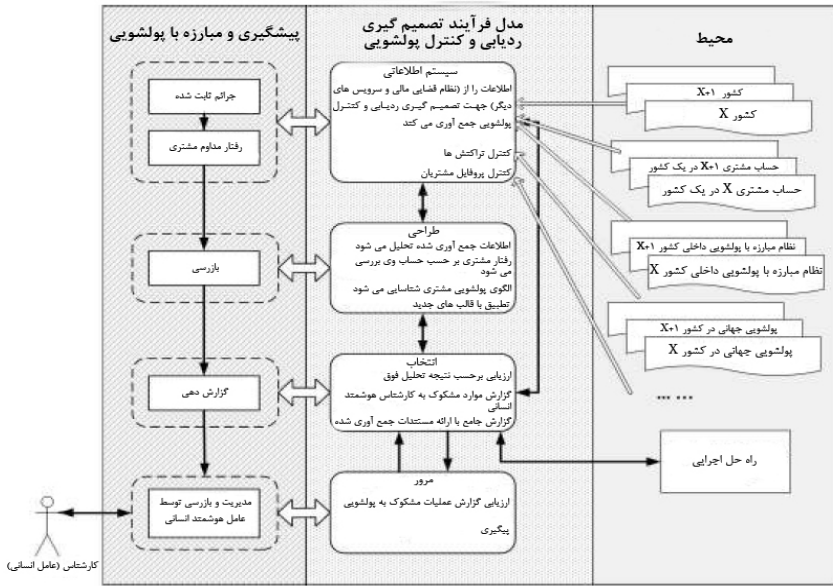
تئوری هوشمند کنترل و ردیابی پولشویی که مشترکاً توسط دو تن از اساتید چینی دانشگاه هنگ کنگ به نام های بینگفنگ وانگ و هوانگفنگ وانگ و دو تن دیگر از اساتید دانشگاه کویزلاند استرالیا به نام های شیجا گائو و دومینگ خو در سال ۲۰۰۸ ارائه گردید بیان می کند که عناصر مجرمانه در جامعه تکنولوژیک امروزی از هر وسیله ای برای مقاصد خود جهت شست و شوی مبالغ اندوخته از فعالیت های غیر قانونی خود استفاده می کنند. با وجود اینکه تلاش های شبانه روزی برای مبارزه با پولشویی از جنبه های مختلف ادامه دارد لکن بدون وجود یک پشتیبانی تئوریک و جامع، هر کدام از این تلاش ها به روش خود این مبارزه را انجام می دهند. برای یک پیشگیری کارا و مؤثر جهت ردیابی چنین فعالیت پیچیده و چند جانبه، راهکار مبارزه با پولشویی بایستی چهار چوب علمی پایه، قوی و جامعی برای فرایند کنترل و ردیابی بنا نماید. نظریه هوشمند کنترل و ردیابی پولشویی بر اساس تئوری تصمیم گیری سایمون راه حل نهاد هوشمند برای کنترل پولشویی و فرایند ردیابی آن را ارائه می کند. نهادهای هوشمند با ظرفیت های خود مختار، واکنش گر و فعال خود به خوبی برای کنترل و جلوگیری از پولشویی مناسب هستند. به دلیل پیچیدگی، دینامیک بودن و نیاز به کنترل و ردیابی

جامع پولشویی و فرایند آن، بعضاً از آن به راه حل انعطاف پذیر و هوشمند جهت مبارزه با پولشویی یا تحت عنوان تکنولوژی نهاد هوشمند نیز یاد می شود (بینگنگ و دیگران ۲۰۰۸).

اهمیت تئوری هوشمند مبارزه با پولشویی برای این پژوهش از این جهت است که توجه آن به مبارزه جامع و با مشارکت چند کشور و با مدیریتی هوشمند می باشد. از آنجا که موضوع تحقیق حاضر نیز بررسی فرآیند مبارزه با پولشویی در بانکداری بین الملل است این تئوری می تواند قابلیت های زیادی برای استفاده در بخش های بین الملل بانک ها داشته باشد. هر چند که با ظهور پدیده هایی مانند جعل و پولشویی همانگونه که در بخش های قبل شرح داده شد این تئوری به صورت فعلی از تشخیص جعل ناکام می ماند اما با اعمال تغییراتی در فرآیند آن می توان کارایی آن را در موارد جعل و پولشویی نیز افزایش داد (خدادادی ۲۰۱۲).

در عرض ۴۰ سال اخیر نظام مبارزه با پولشویی جهانی توسط چندین سازمان ملی و بین المللی از سراسر جهان توسط نظام های قضایی مختلف دنیا بنا نهاده شده است. قوانین، مقررات و دستورالعمل های زیادی تنظیم، تصویب و بازنگری شده اند. به علاوه صنایع ذی ربط به ویژه نهادهای مالی مانند بانک ها و شرکت های معاملات اوراق قرضه و شرکت های بیمه ملزم به اجتناب از تعامل مستقیم با پول های دارای منشأ مجرمانه شده اند. در خصوص قانون اطلاعات مجرمانه بانکی نهادهای مالی به ویژه بانک ها و سیستم متمرکز مالی جهانی ملزم به ارسال گزارش فعالیت مشکوک و نگهداری سوابق مربوط به فعالیت های مشکوک قانون شکنانه گردیده اند. گزارش فعالیت های مشکوک نه تنها راهکاری مؤثر برای همکاری یک صنعت برای مبارزه با پولشویی است بلکه زمانی که پیوند آن با پیگرد قانونی، مجرمیت، جریمه نقدی یا تصرف اموال و بهای پرداخت شده برای خدمات پولشویی را در نظر می گیریم. گزارش فعالیت مشکوک، به عنوان یکی از شاخص های غیر مستقیم اصلی برای ارزیابی اثر بخش بودن این نظام های مبارزه با پولشویی در کاهش جرم مشخص می شود (رویترو و ترومن، ۲۰۰۴).

شکل ب: فرآیند مبارزه هوشمند با پولشویی

(بینگفنگ و همکاران، ۲۰۰۸)

به دلیل عدم اطمینان و پیچیدگی فرآیند پولشویی که کارشناسان و نیروی انسانی به سختی می تواند وظایف مربوط به کنترل و ردیابی را انجام دهد اما ضبط مؤثر سوابق مربوط به فعالیت های مشکوک با استفاده از قوانین کاری است که نیاز به عامل انسانی دارد (گائو و دیگران، ۲۰۰۶). با وجود اینکه تلاش های فزاینده ای برای ضبط سوابق مربوط به گزارش فعالیت های مشکوک در برهه های مختلف زمانی توسط سازمان های مالی انجام گرفته است اما آن ها نتوانسته اند خود را با ریسک ها و روش های متغیر در موضوع پولشویی سازگار کنند. بدون یک تحلیل جامع از وضعیت پولشویی جاری روش های سنتی مقررات محور نارسایی هایی مانند سقف دریافت و پرداخت غیر مؤثر، مشکل غلط انگاری مثبت به میزان بالا، نبود معادله تشخیص الگو و قابلیت پردازش مناسب اطلاعات را خواهند داشت. از این رو تئوری هوشمند مبارزه با پولشویی، تکنولوژی نهاد هوشمند را بر مبنای تئوری تصمیم گیری سایمون برای کنترل های پیش گیرانه ی پولشویی با استفاده از استقلال، واکنش گری، فعال بودن و توانایی اجتماعی نهاد به کار می گیرد همانگونه که در شکل الف ملاحظه می شود نظام هوشمند مورد نظر بینگفنگ و همکارانش مرکب از محیطی با چندین کشور است که هر کدام از آن ها نظام مبارزه با پولشویی خود را دارا است و جمع و تحلیل

اطلاعات توسط یک سیستم مرکزی و جهانی صورت می‌گیرد که فارغ از اینکه برای تشکیل چنین سیستم چه مراحل مورد نیاز و چه موانعی موجود است اجرای آن نیازمند اجماع جهانی است. در این روش بینگفنگ و همکارانش بعد از مراحل اثبات جرم یا بازرسی و گزارش دهی با استفاده از عامل انسانی مدیریت نتایج انجام می‌شود. با وجود اینکه مدل ارائه شده در این تئوری یکی از مؤثرترین روش‌های مبارزه با پولشویی است اما به نظر می‌رسد برای مقابله با مواردی که شامل جعل و تقلب و پولشویی هستند به کارگیری عامل انسانی دسته کم در انتهای هر کدام از مراحل فوق ضروری است (خدادادی، ۲۰۱۲).

فرضیه‌ها و مدل مفهومی تحقیق:

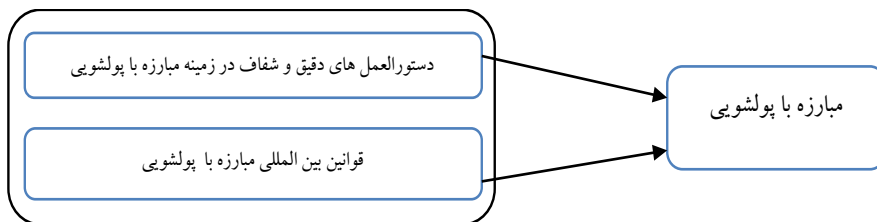
فرضیه اصلی تحقیق

« دستورالعمل‌ها و قوانین مقابله با پولشویی بانک ملت» بر «مبارزه با پولشویی» تأثیر دارد.

فرضیه‌های فرعی تحقیق

- ۱: تدوین دستورالعمل‌های دقیق و شفاف و متأثر از تحولات جدید (به روز) در زمینه مبارزه با پولشویی بر مقابله با پولشویی تأثیر دارد
- ۲: الزام بانک‌ها به رعایت قوانین بین‌المللی مبارزه با پولشویی در کنار قوانین داخلی بر موفقیت در زمینه مقابله با پولشویی تأثیر دارد.

مدل مفهومی تحقیق:

(Albert et al, 2008)

روش شناسی پژوهش:

پژوهش حاضر با توجه به هدف، از نوع کاربردی بوده و بر حسب روش توصیفی، پیمایشی و همبستگی است. قلمرو مکانی این پژوهش تأثیر دستورالعمل‌ها و قوانین مبارزه با پولشویی بانک ملت بر مقابله با پدیده شوم پولشویی را در بخش بین‌الملل (به صورت عملیاتی شعبه‌های ارزی) بانک

ملت بررسی می کند. قلمرو زمانی پژوهش شامل طراحی، توزیع، جمع آوری و تحلیل پرسشنامه پژوهش حدوداً یک دوره شش ماهه بود که از دی ماه سال ۱۳۹۱ شروع می شود و در تیر ماه سال ۱۳۹۲ به پایان می رسد. ادبیات و پیشینه تحقیق از ابتدای سال ۱۳۹۱ مورد مطالعه بوده است. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه کارکنان شاغل در شعب ارزی بانک ملت است که در مورد مبارزه با پولشویی مشغول به فعالیت می باشند و تعدادشان ۲۵۰ نفر است. در این پژوهش با توجه به اندازه جامعه آماری که ۲۵۰ نفر می باشد تعداد نمونه لازم از طریق این جدول حداقل ۱۵۲ نفر نمونه می باشد که ما در این پژوهش این تعداد را مدنظر قرار داده ایم. برای جمع آوری داده های آماری، روش گردآوری اطلاعات به صورت میدانی است که از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. در پرسشنامه با توجه به اینکه از آزمودنی ها خواسته می شود پاسخ یا ارزیابی خود نسبت به یک عقیده، رفتار، باور و غیره را براساس ملاک های عینی یا ذهنی در یک دامنه ی پاسخی بین موافقت یا عدم موافقت ابراز دارند، از مقیاس یاطیف لیکرت استفاده شده است. در این پژوهش، از پرسشنامه موجود در تحقیقات پیشین برای سنجش متغیرهای پژوهش استفاده شده است و به منظور توصیف داده ها از آمار توصیفی با استفاده از نرم افزار اس پی اس و به منظور تحلیل داده ها و آزمون فرضیه های پژوهش از آمار استنباطی و روش مدلسازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار لیزرل استفاده گردیده است.

یافته های تحقیق:

در ادامه با توجه به نتایج حاصل از تخمین مدل به آزمون فرضیه ها پرداخته می شود. در این مرحله، تخمین های فردی پارامترهای آزاد براساس تفاوت آن ها از ارزش صفر و سطح معناداری مشخص شده برای آن ها، مورد ارزیابی قرار می گیرد. نسبت تخمین به خطای استاندارد در آماره t توزیع می شود و باید در آزمون t خارج از بازه $(+1/96, -1/96)$ باشد تا این تخمین ها از لحاظ آماری معنادار شوند.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول پژوهش

هدف از آزمون در این فرضیه بررسی تأثیر تدوین دستورالعمل های دقیق و شفاف در زمینه مقابله با پولشویی بر مبارزه با پولشویی است.

H۰. دستورالعمل های مقابله با پولشویی بر مبارزه با پولشویی تأثیر ندارد.

H۱. دستورالعمل های مقابله با پولشویی بر مبارزه با پولشویی تأثیر دارد.

مقدار آماره t برابر با $۳/۲۷$ بوده و حاکی از تأثیر دستورالعمل‌های مقابله با پولشویی بر مبارزه با پولشویی در سطح اطمینان ۹۵ است. مثبت بودن ضریب مسیر دستورالعمل‌های مقابله با پولشویی ($۰/۵۳$) حاکی از آن است که دستورالعمل‌های مقابله با پولشویی تأثیر مستقیمی بر مبارزه با پولشویی دارد و می‌توان گفت که افزایش تدوین دستورالعمل‌های مقابله با پولشویی سبب افزایش مبارزه با پولشویی می‌شود. بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه اول پژوهش مورد پذیرش قرار می‌گیرد.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم پژوهش:

هدف از آزمون این فرضیه بررسی تأثیر تدوین قوانینی در زمینه مقابله با پولشویی بر مبارزه با پولشویی است.

H۰: قوانین مقابله با پولشویی بر مبارزه با پولشویی تأثیر ندارد.

H۱: قوانین مقابله با پولشویی بر مبارزه با پولشویی تأثیر دارد.

مقدار آماره t برابر با $۲/۳۲$ بوده و حاکی از تأثیر قوانین مقابله با پولشویی بر مبارزه با پولشویی در سطح اطمینان ۹۵ می‌باشد. مثبت بودن ضریب مسیر قوانین مقابله با پولشویی ($-۰/۲۸$) حاکی از آن است که قوانین مقابله با پولشویی تأثیر مستقیمی بر مبارزه با پولشویی دارد و می‌توان گفت که افزایش در قوانین مقابله با پولشویی سبب افزایش مبارزه با پولشویی می‌شود. بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه دوم پژوهش مورد پذیرش قرار می‌گیرد.

نتیجه تحلیل فرضیات نشان داده است که شاخص‌های ارزیابی تناسب مدل در وضعیت مطلوبی قرار داشتند و مدل پژوهشگر برازش خوبی را دارا است. با توجه به نتایج ضریب بتای متغیرها می‌توان گفت که بیش‌ترین میزان تأثیر بین متغیرهای دستورالعمل‌های مقابله با پولشویی و مبارزه با پولشویی به صورت مثبت و به میزان $۰/۵۳$ است. کم‌ترین میزان تأثیر بین قوانین مقابله با پولشویی و مبارزه با پولشویی به صورت مثبت و به میزان $۰/۲۸$ است. فرضیه اول پژوهش بیان می‌دارد که دستورالعمل‌های مقابله با پولشویی بر مبارزه با پولشویی تأثیر می‌گذارد. با توجه به نتایج جدول ۴-۱۴ مشخص می‌شود که ضریب مسیر اثر دستورالعمل‌های مقابله با پولشویی بر مبارزه با پولشویی دارای مقدار ضریب مسیر مثبت $۰/۵۳$ است که مقدار قدر مطلق t محاسبه شده برای آن $۳/۲۷$ است که بیش‌تر از $۱/۹۶$ محاسبه شده است. لذا فرض صفر رد می‌شود و با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که دستورالعمل‌های مقابله با پولشویی بر مبارزه با پولشویی تأثیر مستقیمی می‌گذارد. فرضیه دوم پژوهش بیان می‌دارد که قوانین مقابله با پولشویی بر مبارزه با پولشویی تأثیر می‌گذارد. با توجه

به نتایج جدول ۴-۱۴ مشخص می شود که ضریب مسیر اثر قوانین مقابله با پولشویی بر مبارزه با پولشویی دارای مقدار ضریب مسیر مثبت ۰/۲۸ است که مقدار قدر مطلق t محاسبه شده برای آن ۲/۳۲ است که بیش تر از ۱/۹۶ محاسبه شده است. لذا فرض صفر رد می شود و با اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت که قوانین مقابله با پولشویی بر مبارزه با پولشویی تأثیر مستقیمی می گذارد.

پیشنهادات ناشی از نتایج فرضیه های پژوهش (پیشنهادات کاربردی و مدیریتی)

در این پژوهش، به بررسی تأثیر تدوین دستورالعمل ها و قوانین مقابله با پولشویی بر مبارزه با پولشویی پرداخته شد و اینکه این کار برای اولین بار در ایران و همینطور در سطح دنیا با استفاده از مدل معادلات ساختاری انجام شد. بدین لحاظ با توجه به مطالعاتی که صورت پذیرفت، پیشنهاداتی پیرو نتایج فرضیه های پژوهش جهت پیشرفت در این زمینه داده می شود، که به شرح ذیل می باشد: در پژوهش حاضر ما به این نتیجه رسیدیم که دستورالعمل های مقابله با پولشویی بر مبارزه با پولشویی تأثیر مستقیمی می گذارد. بنابراین به مدیران عالی سازمان ها و اشخاص مشمول قانون مبارزه با پولشویی به خصوص مدیران عالی بانک ملت توصیه می شود با رعایت و اجرای صحیح دستورالعمل هایی همچون نحوه ارسال اسناد و مدارک مشتریان، شناسایی معاملات مشکوک و شیوه گزارش دهی (STR) و نحوه مراقبت از اشخاص مظنون روند شناسایی مشتریان را بهبود بخشیده تا به موقع و مؤثر بتوان جرم را کشف و از اقدامات احتمالی گروه های تبهکار جلوگیری به عمل آورد. با بهبود و رعایت چنین اقداماتی در زمینه دستورالعمل های مقابله با پولشویی می توان انتظار داشت که سازمان به طور مؤثر در جهت مبارزه با پولشویی گام بر می دارد. همچنین با توجه به نتایج به دست آمده از پژوهش، به مدیران عالی سازمان ها و به خصوص مدیران عالی بانک ملت توصیه می شود کارکنان خود را ضمن برگزاری کلاس های آموزشی با قوانین موجود در زمینه پولشویی آشنا ساخته و آموزش های مورد نیاز را در جهت کشف و گزارش عملیات مشکوک در اختیار آنان قرار دهند. اجرای کامل و صحیح مجموعه مقرراتی که از سوی بانک مرکزی ابلاغ می شود را جهت جلوگیری و کشف تراکنش های مشکوک بکار ببرند. همچنین با اجرای مستمر قوانین دریافت شده از اطلاعات اولیه (KYC) و اطلاعات کامل و مستمر (CDD) بر شناخت کارکنان از مشتریان بیافزایند و با بهبود شیوه و ساختار گزارش دهی بر امکان دریافت گزارش های دقیق و کامل افزوده شود. با بهبود و رعایت چنین اقداماتی در زمینه قوانین مقابله با پولشویی می توان انتظار داشت که سازمان به طور مؤثر در جهت مبارزه با پولشویی گام بر می دارد.

منابع:

- خدادادی، اکبر (۱۳۸۵). «ویژگی های روابط کارگزاری بین بانکی کارآمد»، بانک و اقتصاد، شماره ۷۷.
- همتی، محمد باقر (۱۳۹۱). «تدابیر پیشگیرانه و مجازات در قانون مبارزه با پولشویی، (با نگاهی به اسناد بین المللی، کنوانسیون وین، پالرمو مریدا و توصیه های FATF)»، انتشارات خرسندی، چاپ اول.
- فرهاد رهبر و فضل الله میرزاوند (۱۳۸۷). «پول شویی و روش های مقابله با آن»، ویرایش اول، چاپ اول، ناشر: دانشگاه تهران.
- یاریان، سید حمید (۱۳۹۱). «نقش فن آوری اطلاعات در جرایم الکترونیکی و پولشویی»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.
- ثامر بن عبدالرحمن بن ابراهیم السالم «مکافحه غسیل الاموال فی موسسات المالیه و غیر المالیه فی المملکه العربیه السعودیه — درسه تطبیقیه» پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه عربی نایف، ریاض ۲۰۰۸.
- عطیه فیاض، «جریمه غسل الاموال فی الفقه الاسلامی، درسه فقهیه مقارنه»، ریاض، دارالنشر للجامعات، الطبعة الولی ۲۰۰۵.

—McLean George F, Metaphysics, 1997» Culture and Economic Development, Cultural Heritage and Contemporary «Change Series 3, Asia, vol.14.

—Khodadadi Akbar, April 4-7 2012 “Contributions to FRML risk management in electronic banking”, 4th international conference on governance, fraud, ethics and social responsibility, Antalya, Turkey.

—Mahmood Mohamed Sanusi, 2008, “Money laundering with particular reference to the banking deposit transactions An Islamic perspective”, International Islamic University Malaysia, Kuala Lumpur, Malaysia, Journal of Money Laundering Control, Vol. 11 No. 3, pp. 251-260 , Emerald Group Publishing Limited 1368-5201, DOI

10.1108/13685200810889399.

-FRAML, <http://verafin.com/>, 2012

-Yingfeng Wang et al , May 25-26 2008, “ Intelligent money laundering monitoring and detecting system proposed , European and Mediterranean Conference on Information Systems”, Al Bustan Rotana Hotel, Dubai.

-Reuter P. and Truman E. M. 2004. Chasing dirty money: the fight against money laundering. Institute for International Economics., Washington, DC.

-Albert ,ws.,Albrecht,C.C& Albrecht,G.O, 2008,“Current Trends in Fraud and Detection” .Information Security Journal ,17.